

ЕВРОПЕЙСЬКІ МУЗИЧНІ НОТАЦІЇ

Дисципліна на вибір студента, 3-й курс бакалаврату, 6-й семестр

Факультети: історико-теоретичний, композиторський

Письмові роботи із завданнями до семінарів надсилайте на адресу olenashevchuk@ukr.net:

- відповіді на питання,
- відскановану (сфотографовану) розшифровку табулатури,
- факсиміле табулатури чи іншого оригіналу, якщо його взято з електронної мережі.

Файли потрібно назвати так: Евр.муз.нот_Прізвище_семінар 4 (5 і т.д.)

В оцінці за семінар враховується вчасне виконання і надсилання його завдань.

Консультації: 067 336 4310; 050 848 7537

13.03.2020

Тема 6. Французькі табулатури для барокової лютні XVII століття

Будова лютні на межі XVI – XVII ст., її розвиток і створення в XVII ст. великого інструменту. Додаткові струни (діапазони), видовження грифу та відображення цього в табулатурі.

Пісні англійських композиторів (Кемпін, Пілкінтон, Бартлет, ін.), їхні видання початку XVII ст. із включенням табулатур і нот.

Індивідуальні композиторські настройки барокової лютні на початку, в середині та наприкінці XVII ст.

Запис барокової орнаментики: форшлагів (висхідних, нисхідних), трелей, шлейферів. Спільність із нотами для клавесину.

Особливості барокового репертуару. Жанровий діапазон (прелюдія, La Recherche, алеманда, куранта, сарабанда, гавот, чакона, менует, павана, жига, канарі, пассакалія, пасторелла, рондо, престо, соната, концерти, ballet, томбо, п'єси без назв). Два танці «Bailetto Rutteno» в анонімній книзі табулатур для лютні 1640 р. із Гданська. Сюїти. Творчість А. Лозі.

Французька табулатура в Німеччині в 1-й половині XVIII ст. Й. С. Бах, його сонати для лютні, бахівський запис табулатурою. Аналіз табулатур Вайсса (S. L. Weiss in Telemann, «Der getreue Music-Meister», 1728–1729 pp., ін.).

Застосування французьких табулатур для запису музики для п'ятиструнної гітари у XVIII ст. Сучасне поширення літерних табулатур на сайтах лютневих товариств країн світу.

Література: див. до семінару 4.

20.03.2020

Семінар 4. Принципи розшифровки лютневих (літерних і цифрових) табулатур доби Ренесансу

План

1. Дати стислі письмові відповіді на питання:

1. Табулатура як система запису, альтернативна нотолінійній. Основні ознаки табулатур.
2. Настройки струн ренесансної лютні (Соль) та барокової (Ля). (таблиця)
3. Літери абетки у функції цифр.
4. Атрибути графіки іспанських та італійських табулатур: цифри, реверс, особлива нотація 10-12 ладків.
5. Загальні особливості запису ритму в табулатурах. Недоліки в запису тривалостей (довжини) звуків та їх виправлення в розшифровках. Принципи визначення голосоведення.

Основна література

Методична таблиця з розшифровки (розробка викладача).

Хрестоматія з французьких, англійських, італійських та іспанських табулатур (розробка викладача).

Вахромеев В. А. Табулатура. МЭ. Т. 5. С. 367–370.

Вертков К. А. Лютня. МЭ. М., 1975. Т. 3. С. 362–363.

Бедуш Е., Кюрегян Т. *Ренессансные песни*. М., 2007 [Л. де Мілан].

Три фантазії для лютні з Львівської табулатури XVI ст. Розшифровка і транскрипція для струнного оркестру М. Скорика. К., 1981.

Apel W. *The Notation of Polyphonic Music. 900–1600*. – Cambridge, 1942; Revised 4th edition: <http://ia601201.us.archive.org/20/items/notationofpolyph1953apel/notationofpolyph1953apel.pdf> [розділ: Табулатури]

Ness A. J. (with C. A. Kolczynski). Sources of lute music. *The Grove*... 1980. Vol. 17. P. 733–753.

Додаткова література

Bent J., Hiley D., Bent M., Chew G. Notation. *The Grove*. 1980. Vol. 13. P. 334–415.

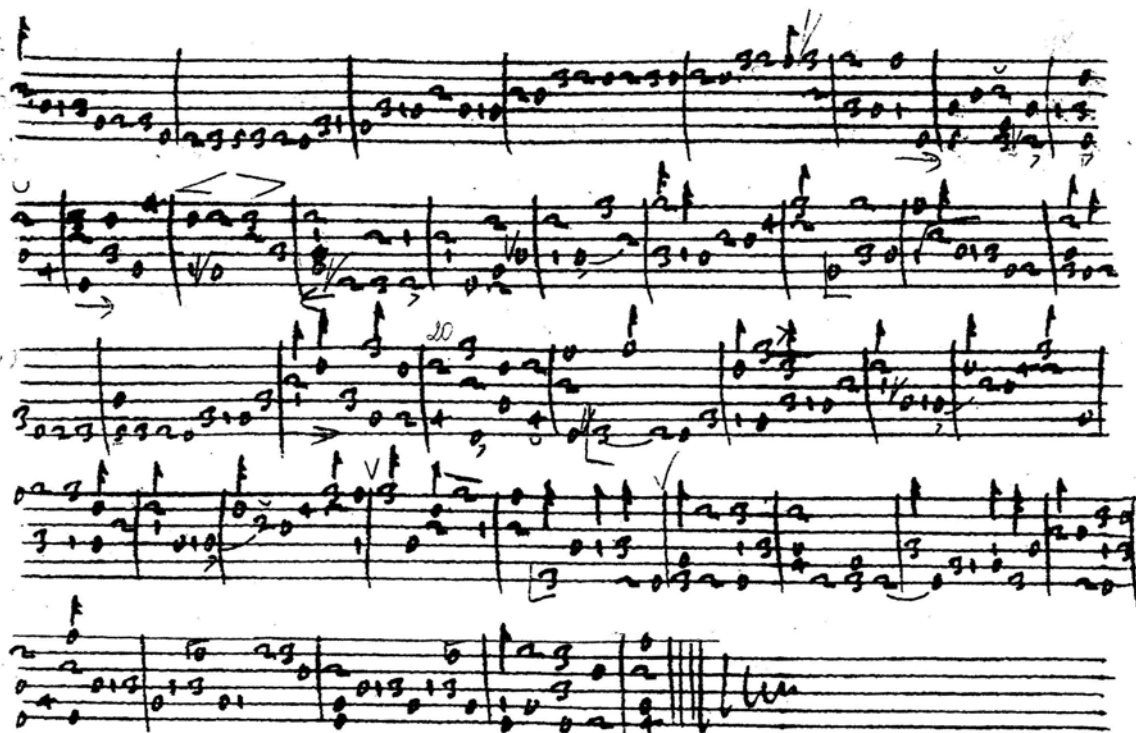
Dart Th., Morehen J. Tablature. *The Grove*... 1980. Vol. 19. P. 507–515.
Tańce polskie z tabulatur lutniowych. Wyd. Z. Stęszewska. Kraców, 1962, 1966.

Італійські та іспанські табулатури на сайті:
http://lute.ru/library/pdf_books.htm

The Baroque Guitar. Selected and transcribed by F. Noad. New York; Sydney, 1974 .

Зразки для розшифровки на вибір

1. Анонім. Річеркар (Рукопис із Сієни). Кінець 16 ст. Запис у реверсі:

2. Луїс де Мілан. «Toda mi vida», пісня в супроводі віуели (запис без реверсу). 1535 (розшифрувати два рядки крім останніх двох тактів).

Handwritten musical notation for the song "Toda mi vida" by Luis de Milan, 1535. The notation is a tablature for lute, using letters (C, F, G, A, B, D, E) and numbers (1-6) on a six-line staff. The lyrics are in Spanish.

Lyrics:

Toda mi vida vos ame
Y por siempre vos amare
Si me amays yo nolo se.
Este villancico q
se sigue es el mismo
q arriba esta: y dla
māera q agora esta
sonado el cātor ha
d cātar llano y la vi
buela algo apessa.
amor al desamor y al oluido.
recido ya que sabe el disfaunor
Bie se q reneye
Se q soy abo
To da
y por

27.03.20

Тема 7. Німецькі табулатури для лютні XVI – початку XVII ст.

Німецькі табулатури – найбільш архаїчні за типом з-поміж усіх європейських. Легенди щодо створення німецької лютневої табулатури наприкінці XV ст. для 5-тиструнної (5-тихорної) лютні та щодо її автора органіста Конрада Паумана.

Принципи німецької табулатури для лютні. Найбільша кількість графічних елементів порівняно з іншими типами табулатур, відсутність зображення грифа та ліній. Значення малих і великих літер, цифр, двох додаткових знаків (ет, кон). Запис цифрами відкритих струн 2-6 **c-g-h-e1-g1**, звуків високого регістру – буквами з рисками. Варіанти позначення в XVI ст. звуків нижньої струни **G** великими літерами (у Нойзідлера і Вайсселя, див. таблиці).

Особливості графіки готичних літер і цифр.

Німецький ренесансний репертуар. Історична роль першого друкованого трактату про музичні інструменти, теорію і запис музики (S. Virdung, «Musica getutsch» 1511 р.). Переклад Вірдунгом для лютні та органу **духовної** пісні «O heilige onbeflecte».

Видатні німецькі композитори XVI ст. – автори творів для лютні (**Вірдунг**, Нойзідлер, Охсенкун, **Уденкуніг**, Вайссель, ін.). Репертуар та індивідуальні особливості їхніх табулатур. Танці, переклади хоралів.

Польські танці в німецьких лютневих табулатурах XVI–XVII ст. А. Длугорай (1550–1619) і його друкована лютнева табулатура (Ляйпціг, 1619), танець «Гайдуцький».

Основна література та джерела

Методичні таблиці з розшифровки німецьких лютневих табулатур (за виданнями Нойзідлера і Вайсселя).

Таблиця з електронних ресурсів: <http://www.lute.ru/manuals/tabreader.htm>

Табулатури для лютні. - <https://studopedia.info/1-20891.html>

Німецька табулатура для лютні. - <http://www.lute.ru/manuals/tabreader.htm>

Себастьян Вірдунг. *Трактат о музыке (1511 г.)*. Перевод и комментарии М. Толстобровой. СПб., 2004.

Matthäus Waissel. *Tabulatura* (1573): In 2 V. / Ed. by Benko Daniel. Budapest, 1980.

Додаткова література та джерела

Apel W. *The Notation of Polyphonic Music. 900–1600*. Cambridge, 1942.

Bent J., Hiley D., Bent M., Chew G. Notation. *The Grove...* 1980. V. 13. P. 406.

Dart Th., Morehen J. Tablature. *The Grove...* 1980. Vol. 19. P. 507–515.

Der Polnische Tanz. Newsidler. Das ander Buch. 1544. *Tańce polskie z tabulatur lutniowych*. Wyd. Z. Stęszewska. Kraców, 1962, 1966. (факсиміле 2)

Ochsenkun S. 'Jetzt bringt St. Martin' by Senfl. *The Grove*... 1980.
Vol. 17. P. 739 (факсиміле)

Методичний матеріал. Порівняйте дві таблиці.
Звукова і графічна структура німецької лютневої табулатури для
ренесансної лютні G (<http://www.lute.ru/manuals/tabreader.htm>).

Лады: Струны ↓	0	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
①	5	e	k	p	v	9	e	k	p	v
②	4	d	i	o	t	7	d	i	o	t
③	3	c	h	n	s	z	c	h	n	s
④	2	b	g	m	r	y	b	g	m	r
⑤	1	a	f	l	q	x	a	f	l	q
Вайссель ⑥ (1)		A	B	C	D	E	F	G	H	I
Нойзідлер *(2)		A	B	C	D	E	F	G	H	

Методична таблиця 1.

Жовтим кольором показана вся абетка малими літерами на 1-5 ладках п'яти струн (без нижньої), з 6 ладка – її повторення.

Темно-сірим кольором – цифри для відкритих струн 2-6: **c-g-h-e1-g1**.

Блакитним кольором виділено позначення звуків *нижньої струни G*, прийняті в табулатурах Нойзідлера та Вайсселя.

Методична таблиця 2 (далі):

Німецька табулатура і гриф ренесансної лютні:

Див. *тільки* знаки, виділені **жовтим кольором**:

- 1) цифри 1-2-3-4-5 на позначення 2-6-ї *відкритих* струн **c-g-h-e1-g1**,
- 2) латинська абетка підряд повністю – на перехресті кожної струни і ладка – для всіх звуків на струнах 2-6 (на ладках 1-5).
Знайдіть всі букви абетки, в кінці після z – два додаткових знаки et і кон;
Далі для вищих звуків - повторення абетки з надбуквенними рисками (**ā**... від ладка 6).
- 3) Великі букви абетки – збоку ліворуч – для позначення нижньої струни G (тут за табулатурами М. Вайсселя).

THE FRETBOARD OF THE LUTE WITH SIGNS APPLIED BY WAISSSEL.
 GRIFFBRETT DER LAUTE MIT DEN VON WAISSSEL VERWENDETEN ZEICHEN
 A LANT FOGÓLAPJA A WAISSSEL ÁLTAL HASZNÁLT TABULATURA-JELEKKEI

5 1 4 3 2 5
~~g~~ c f a d' g'
 A 1 2 3 (4) 5

5

GisB	cis ²	fis ²	ais ²	dis ¹	gis ¹
A C	d f	g g	h b	e ¹ i	a ¹ k
AisD	dis ¹	gis ¹	c ¹ a	f ¹ e	dis ¹
H E	e a	a cis ¹	fis ¹	h ¹	d ¹
C F	f x	ais ¹	d ¹ z	g ¹ z	c ² z
cisG	h a	h b	dis ¹ e	gis ¹ d	cis ² e

12

2

3

3

4

5

03.04.2020

Тема 8. Табулатури для органу XIV – XVII століть

Старонімецькі органні табулатури XIV ст., 1432–1570 рр.

Найстарша табулатура для органу чи клавикорду (6 п'єс із Робертсбріджського кодексу 1320 р.). Принципи фіксації. Факсимільне видання рукопису (Wooldridge, 1897), порівняння факсимільних текстів Робертсбріджського кодексу з опублікованими дешифровками.

Відмова від використання п'ятилінійного нотоносця в органних табулатурах 1432–1570 рр. Табулатури Т. Ілеборга (1448), К. Паумана («Fundamentum Organisandi», Основи гри на органі, бл. 1452). Перші друковані табулатури для органу початку XVI ст.

Розвиток принципів німецької органної табулатури в інших країнах. Польські табулатури Яна з Любліна (1537–1548) та з Костьолу Св. Духа у Кракові (1548) як визначні пам'ятки польської музики 1-ї пол. XVI ст. Зміст табулатури Яна з Любліна, запис у ній українського «Гайдуцького» танцю.

Новонімецькі органні табулатури 1570–1750 рр. Видання нової органної табулатури ляйпцігським органістом Н. Аммербахом (1571). Переклади італійської клавірної нотації органних творів А. Габріелі новонімецькою нотацією (кін. XVI – почат. XVII ст.) (див. далі).

Зміст європейських табулатур XVII ст. (танці, духовні пісні). Танець «Chorea Kozacku» у німецькій клавірній табулатурі 1640 р. із Братислави. Табулатура Vietoris. Розвиток принципів німецьких органних табулатур в італійських, французьких, англійських клавірних нотаціях XVII ст.

Принципи табулатурного письма Й. С. Баха в його Orgel-Buchlein.

Методичні матеріали:

	Принципи новонімецької органної табулатури: • Семилітерна система, її історичні витоки. • Зображення грифу лютні лінійками відсутнє. • Ритмічні знаки виписано над звуками кожного голосу. • Варіанти накреслень букв розрізняються для 4-х (5-ти) октав (див. таблицю далі). • Риски над / під буквами застосовано для всіх октав (крім великої і малої). Див. зразок зліва: одна риска над буквами як позначення звуків 1-ї октави. • Знак діезу (петля-розчерк справа від літери) у значенні як дієзних, так і бемольних звуків (див.: у 2-му рядку запис dis замість es, у 1-му рядку gis замість as). • Ужиток ліг, фермат.
---	--

Звукова і графічна система новонімецької органної табулатури:

Звуки: Октави↓	Ля	Сі	До	Ре	Мі	Фа	Соль
КОНТР-							
ВЕЛИКА							
мала							
пёршā							
друга							

Рекомендована література: див. до семінару 5.

10.04.2020

Семінар 5. Німецькі табулатури для лютні та органу XVI – XVII століть.

1. Дайте відповіді на питання:

1. Німецька лютнева табулатура – найбільш архаїчна з-поміж європейських. Функції малих літер, включно з додатковими «ет» і «кон». Запис звуків високого регістру. Функції цифр. Варіанти запису звуків для нижньої струни шестихордової лютні (Нойзідлер і Вайссель) – за методичними таблицями в темі 7).

2. Новонімецька органна табулатура. Історичні корені семибуквеного запису октави. Кількість і функції малих і великих літер, висотні варіанти малих літер. Специфічне позначення підвищення / пониження щаблів. Роз'ясніть її структуру (за методичними таблицями в темі 8).

II. Практичні завдання.

1. Розшифрувати одну німецьку лютневу табулатуру.
2. Розшифрувати одну новонімецьку органну табулатуру.

4 зразки для розшифровки (по 2 на вибір):

1. *М. Вайссель*. Табулатура для лютні. 1573 р. Гальярда Кіпрська.
(Розшифрувати не менше половини твору – до знаку репризи в центрі).

43

77

GAGLIARDA CYPRIANA

The musical notation for *Gagliarda Cypriana* is presented in six systems, each containing a staff of six lines. The letters on the staff represent fret positions: *o* (open), *c* (first fret), *d* (second fret), *f* (third fret), *g* (fourth fret), *a* (fifth fret), *b* (sixth fret), *l* (seventh fret), *n* (eighth fret), *p* (ninth fret), *r* (tenth fret), *s* (eleventh fret), and *t* (twelfth fret). The piece is in 4/4 time and ends with a repeat sign.

System 1: *o c d | o 2 d 4 | 4 d 4 d 4 d o | s g A | s k p k s |*

System 2: *o 2 d 4 | n c n | c 3 | 4 2 n c | s s s | s o d | s k p k s o |*

System 3: *s s o d | s o | s k p s | k s k p g | p p k | p 2 D |*

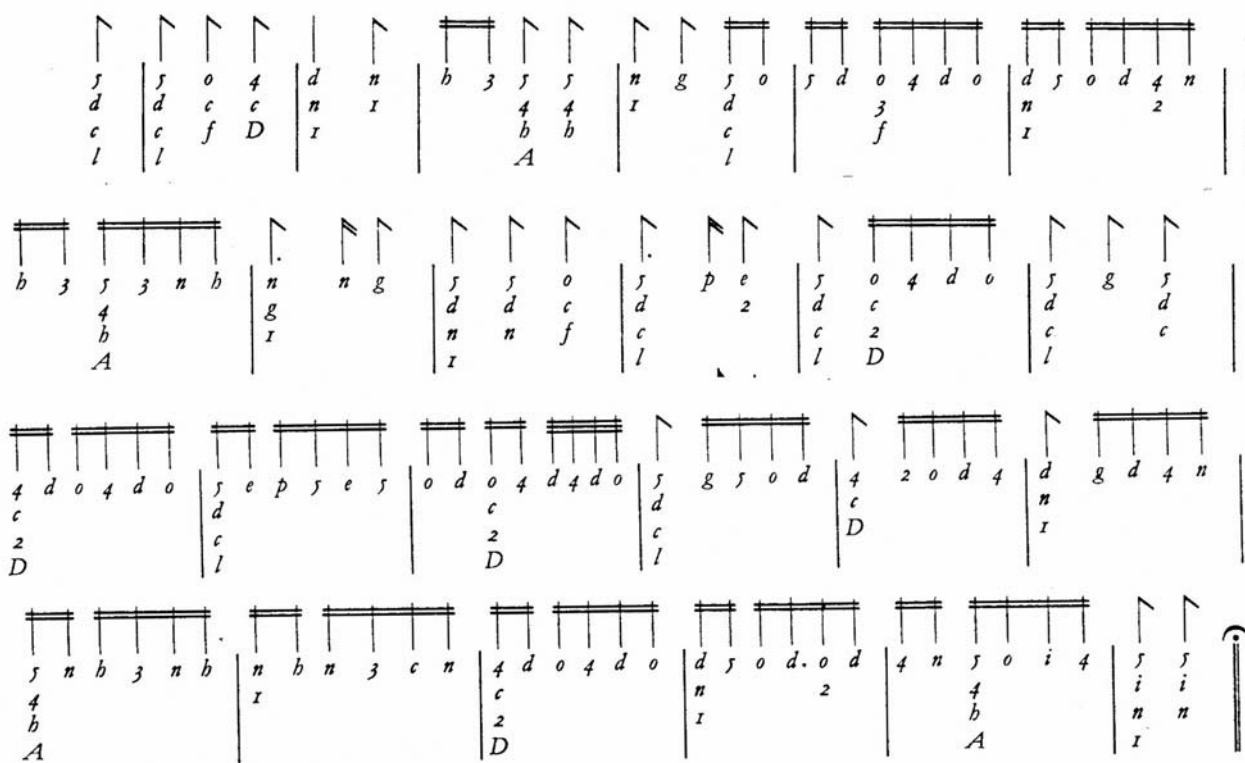
System 4: *s k p k s | o o | s o d | 4 n c | s k p k s | o d 4 n c |*

System 5: *n c 3 c g 3 | 4 2 D | d d d | d d | n c n 4 o |*

System 6: *s s o d | s o | s k p s | k s k p g | p p k | p 2 D |*

IL CIEL TURCHINO

Gagliarda

3. *А. Габріелі*. Прелюдія 7 тону (у транспорті) для органу. 1593.

Запис новою німецькою табулатурою. Початок 17 ст. У басовому голосі розрізняються В і Н для висотних варіантів звуку сі. Тактувати на 2/4:

Надішліть письмові роботи із завданнями 5-го семінару на адресу olenashevchuk@ukr.net.

Основна література

Лютнева німецька таб. (<http://www.lute.ru/manuals/tabreader.htm>), тема 7.

Табулатури для лютні. - <https://studopedia.info/1-20891.html>

Новонімецька органна табулатура. - <https://studopedia.info/1-20891.html>

Німецька табулатура для лютні. - <http://www.lute.ru/manuals/tabreader.htm>

Dart Th., Morehen J. Tablature. *The Grove*... 1980. Vol. 19. P. 507–515.

Matthäus Weissel. *Tabulatura* (1573): In 2 Vol. / Edited by Benko Daniel.

Budapest, 1980. Praeambulum 1, 2; Gagliarda Cypriana, Il Ciel Turchino:

Gagliarda, La Represe та ін.

Додаткова література та джерела

Apel W. *The Notation of Polyphonic Music. 900–1600*. Cambridge, 1942.

Bent J., Hiley D., Bent M., Chew G. Notation. *The Grove* 1980. Vol. 13.

P. 406.

Себастьян Вирдунг. *Трактат о музыке (1511 г.)*. Перевод и комментарии М. Толстобровой. СПб., 2004.

Der Polnische Tanz. Newsidler. Das ander Buch. 1544. *Tańce polskie z tabulatur lutniowych*. Wyd. Z. Stęszewska. Krasów, 1962, 1966. (факсиміле 2)

17.04.2020

Модульна контрольна робота № 1.

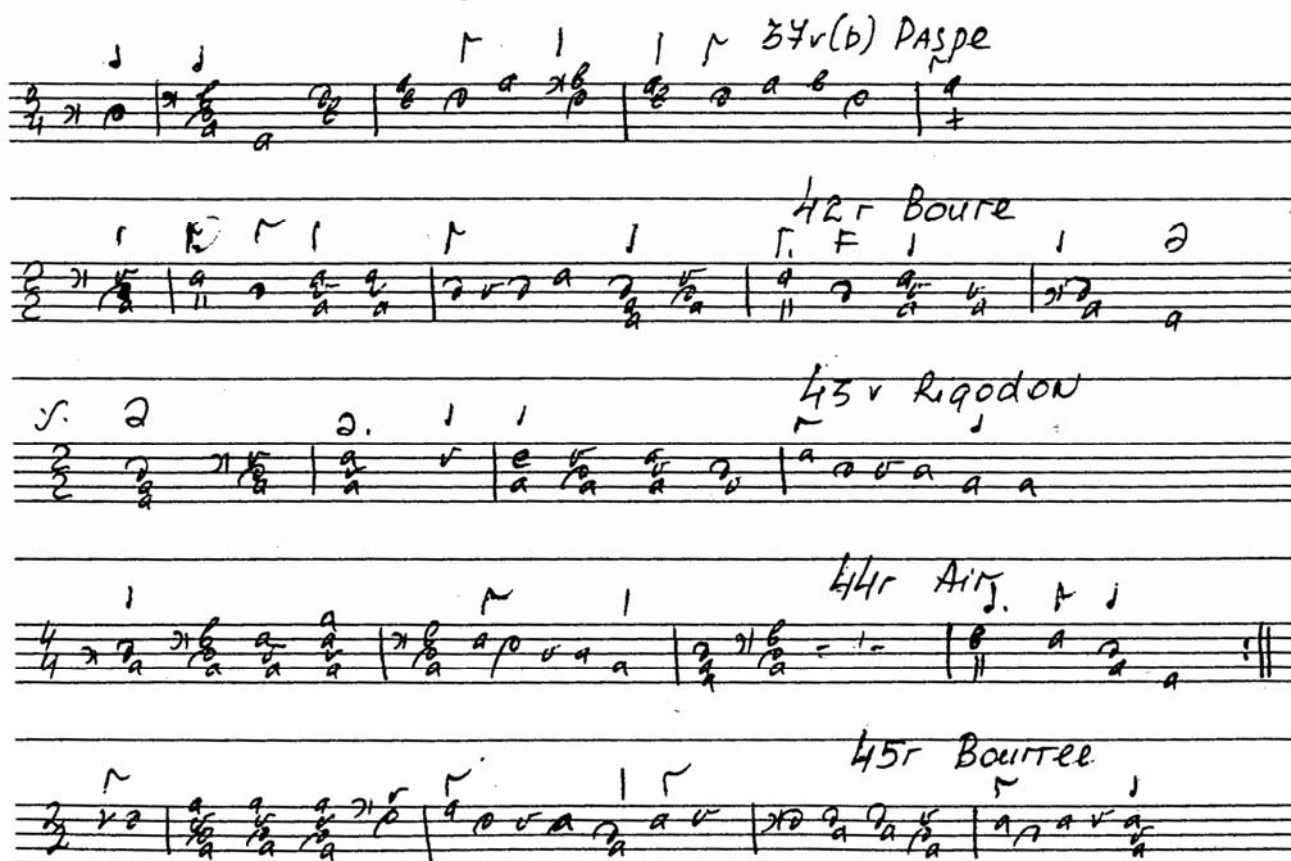
I. Дайте письмову відповідь на питання:

Принципи застосування літерної абетки в історичному розвитку європейських нотацій (давньогрецька, Боецій, табулатури різних типів) (див. теми: 1, 5-8).

II. **Практичне завдання:** розшифруйте табулатуру для гітари 18 або 19 століття (на вибір):

1. Літерна табулатура 18 століття **для 5-струнної гітари** : точна копія рукопису. Стрій: **A-e-fis-h-e1**. Музичний зміст: інципіти (початкові фрагменти) танців. Графіка букв – див. Методичну таблицю 1.

Запис без реверсу. Додаткові значки (||, ʌ, †) позначають орнаментальні прикраси і не розшифровуються.

2. Пісня-романс 19 століття з цифровою табулатурою для гітарного супроводу (фрагмент з нотною розшифровкою - далі).

Стрій 7-струнної гітари: D-G-H-d-g-h-d1. Відкрита струна тут – заштрихована «нота»:

Песня.

Перелож. В. Успенского.

Муз. А. Даргомыжского.
(1813-1869)

Оживленно.

Голос.

1. Го-ло-валь мо-я	ты го-ло-ву-шка.
2. Вы-дал ба-тю-шка	за не-ми-ло-го.
3. Он ле-жит, ле-жит	во по-сте-лю-шке.

Гитара.

Розшифруйте продовження і завершення пісенної строфи за принципами цифрової табулатури (Методична таблиця 1).

24.04.2020

МОДУЛЬ 2. НОТАЦІЇ ВІЗАНТІЙСЬКОГО АРЕАЛУ X – XXI СТ.

Тема 9. Огляд візантійських нотацій.

Пізньювізантійська нотація. «Новий метод» (1814 р).

Значення системи знаків давньогрецької просодії, розробленої граматиком Аристофаном (Олександрійським) для формування знаків екфонезису. Функції просодичних знаків.

Призначення *екфонетичної нотації*. Пам'ятки з екфонетичною нотацією (єгипетський папірус VI ст., грецькі папіруси VI – IX ст.). Повна екфонетична система. Мелізматичне значення окремих знаків. Ужиток деяких графем у візантійській і давньоруській (знаменній і кондакарній) нотаціях. Збереження окремих просодійно-екфонетичних знаків у сучасному письмі.

Палеовізантійська нотація X – середини XII ст., її історичні попередники. Фіта- (тета-) нотація, її вжиток. Різновиди Chartres і Coislin, їх невідомий спільний протограф. Сукупний фонд «малих» невм. Зв'язок палеовізантійської нотації з екфонетичною, два гіпотетичних роз'яснення цього зв'язку. Адіастематичність як основна ознака. Ужиток «малих» і «великих» знаків. Зіставлення палео- і медіавізантійської нотації з метою реконструкції першої.

Середньовізантійська (медіавізантійська) «кругла» нотація останньої чв. XII ст. – 1400 р. Спільність фонду знаків із палеовізантійською нотацією. Аналітичний виклад стенографічних палеовізантійських невм. Інтервальне значення невм. Висхідні й низхідні невми. Діастематичність (діастематизм) як визначальна ознака. Позначення ритму. Прості інтервальні знаки та «великі іпостасі». Характеристика нотації в теоретичних трактатах. Трактати прп. Іоанна Кукузеля. Класи додаткових знаків: мартирії, фтори.

Пізно- (з поч. XV ст.) та поствізантійська нотації (1453–1814) як розвиток середньовізантійської. Застосування поствізантійської нотації у співацьких південнослов'янських і Молдаво-Волоських рукописах XV – XVII ст., значення збережених пам'яток. Теорії розшифровки середньовізантійської нотації.

Аналітична нотація «нового методу» 1814 р. або Хрисанфо-Хурмузієва, розроблена трьома вченими дидасками. Збагачення цього виду у XX ст. вченим С. Карасом. «Екзегезис» – нова транскрипція піснеспівів візантійських композиторів XIV–XVIII ст. Вжиток «нового методу» до сьогодні. Поширення в книжності та практиці грецької і румунської церков.

Інтервальне значення і назви невм. Навчальні вправи для освоєння діастематики, запропоновані різними дослідниками.

Виконавські засоби, відображені й не відображені на письмі (за виконанням афінського хору п/к проф. Григорія Статіса).

Аналіз сучасних піснеспівів митрополита Діонісія (Псаріану) (у подвійному запису): тропарі Богоявленню, Різду Богородиці, Різду Христову та ін. (див. далі).

Основна література

Пасхалидис З. Церковная византийская музыка: Краткая теория и практика. М., 2004.

Успенский Н. Д. Древнерусское певческое искусство. ²Ленинград, 1972. (ілюстрації-факсиміле: палеовізантійська нотація).

Арванитис И. Византийская нотація. ПЭ. М., 2004. Т. VIII.

Tillyard H. J. W. Handbook of the Middle Byzantine Musical Notation. Copenhagen, 1935, ²1970. (MMB. Subsidia. V. 1. Fasc. 1).

Dionysiou L. Psarianu, mētropolitou. 183 Ekklēsiastikoi Ymnoi eis Byzantinēn kai Eyrōpaikēn parasēmantikēn / Prolegomena – Eisagōgē: Grēgorios Th. Stathēs. 'Athēna, 2004.

Wellesz E. A History of Byzantine Music and Hymnography. Oxford, ²1961.

Додаткова література

Moiescu T. Quelques aspects plus particuliers du déchiffrement et de la transcription de la musique de tradition byzantine. Transcripta IV // Revue Roumaine d'Histoire de l'art. 1991. Т. XXVIII.

Raasted J. Intonation formulas and modal signatures in Byzantine musical manuscripts. Copenhagen, 1966. (MMB. Subsidia. Vol. VII).

Петров С., Кодов Х. Старобългарски музикални паметници. София, 1973.

Old Serbian Music: Examples of 15th Century Chant: In 2 Vol. / Prepared by D. Stefanović. Belgrade, 1975.

Tardo L., jeromon. L'Ottoeco nei mss. Melurgici. Grottaferrata, MCMLV.

Методичний матеріал.

Проаналізуйте запис грецького тропаря митрополита Діонісія двома нотаціями – нотолінійною та аналітичною невменною («нового методу»). Стил співу силабічний. Визначте інтервальні «кроки» залежно від значення діастематичних невм.

Тропар Богоявленню-Хрещенню Господню. Глас 1 (Іхос А=ре).

Во Іордані крещаюшуся Тебі, Господи, ...

(В Іордані хрещеному Тобі, Господи, ...)

13

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε

Ἦχος ᾠ Πα
Ἀπολυτίκιον τῶν Θεοφανίων

Εν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε ἡ της Τρι

αδος ἐφανερώθη προσκυνήσις του γὰρ Γέννητο

ρος ἡ φωνὴ προσμαρτυρεῖ σοὶ ἀγαπήτον σε Υἱόν

ὁ νομαζούσα καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἰδει περὶ στέρας

ἐβέβαιου του λογου τοῦ ἀσφαλές ὁ ἐπιφα